

سبک خراسانی

شیوه خراسانی در سده نخست هجری پدید آمد و تا سده چهارم ادامه یافت .
دگوگونی های فرهنگی در این دوره بیشتر در خراسان رخ می داد .

۱ - پس از اسلام با الگو گرفتن از باورهای اسلامی، ساختمانها مردم وارتر شدند گرچه در شیوه پارتی نیز مردم واری و پرهیز از بیهودگی نمایان بود ولی پس از اسلام این ارزش ها بیشتر نمودار شد .

۲. در هر دوره ساختمانها کیفیت ویژه ای بنا به شرایط می یابند . مثلاً دوره اشکانیان با سنگ پاک تراش ولی در زمان ساسانیان چون به بناهای بیشتری لازم داشتند با سنگ لاشه می ساختند .

۳. از دیدگاه نیارشی معماری خراسانی با پارتی تفاوتی نکرد . باز از چفدهای مازه دار استفاده می کردند ولی بلندای پاکار آن را کوتاه می گرفتند .

۴. ساختمایه ها بوم آورد هستند . مثلاً در مسجد فهرج دیوار چینه ای از گل فهرج و ستونها از خشت است .

ویژگی های معماری این دوره :

۱. سادگی بسیار در طراحی

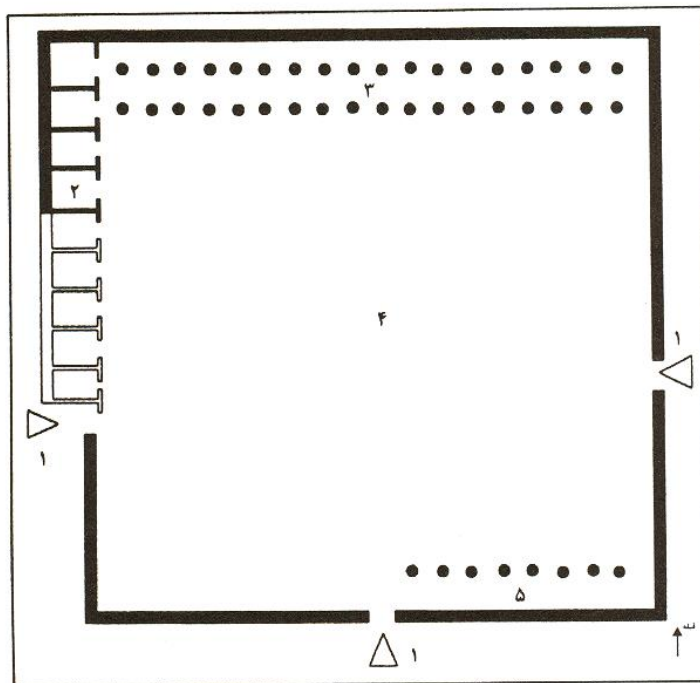
۲. پرهیز از بیهودگی

۳. مردم واری

۴. بهره گیری از ساختمایه های بوم آورد

معماری مسجد :

یکی از نمونه ساختمان هایی که در این شیوه پدیدار شد و در معماری ایران همواره جایگاه ارجمندی دارد مسجد است . طرح مسجدهای نخستین برگرفته از مسجد مدینه بود .

- نگاره ۲-۴ :
- خانه حضرت رسول (ص) و مسجد مدینه، تاریخ ساخت ۶۲۲ میلادی.
- ۱- ورودی ها
 - ۲- اتاق های بخش مسکونی
 - ۳- فضای سرپوشیده رو به قبله
 - ۴- حیاط یا میانسرا
 - ۵- صفا جهت اقامت یاران و مستمنان

مسجد جامع فهرج :

یکی از اصیل ترین ساختمانهای شیوه خراسانی مسجد جامع فهرج است . (قرن ۱ هجری)

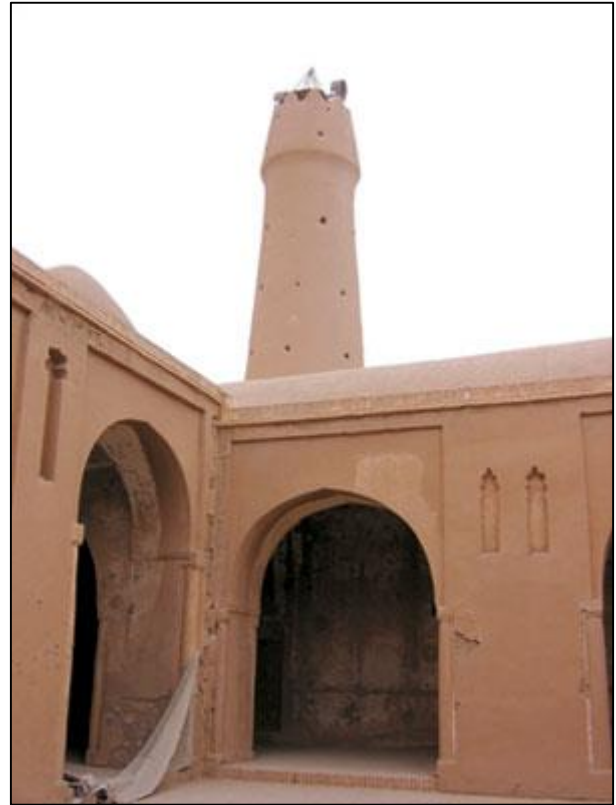
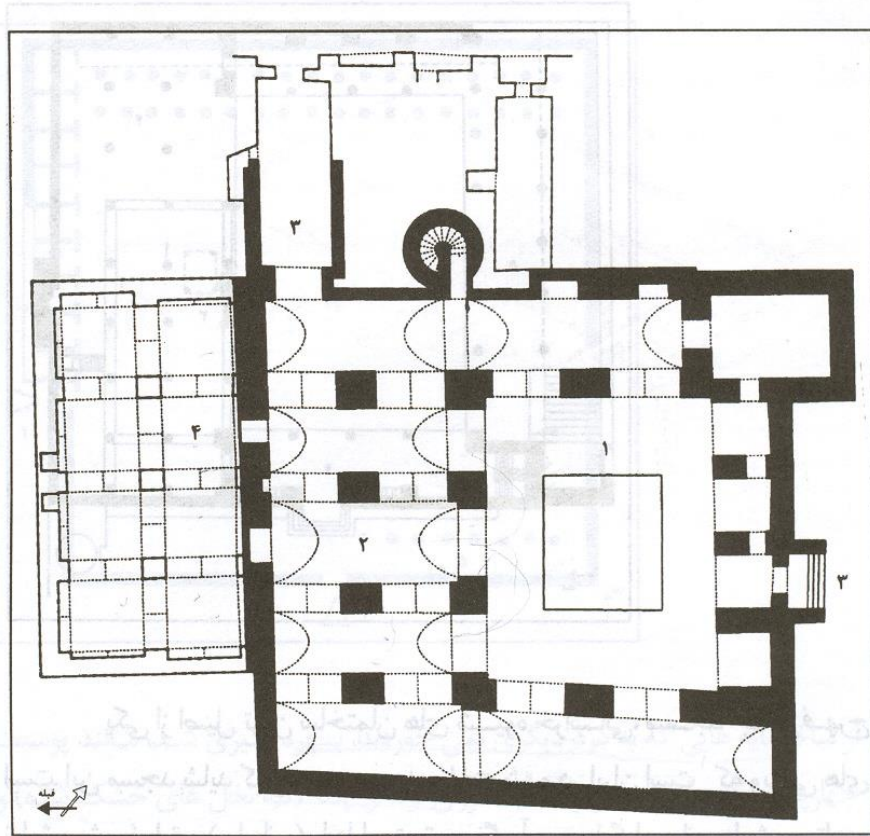
این مسجد شاید کهن ترین مسجد ساخته شده در ایران است که شیوه های نیارشی شیوه پارتی را دارد . جایگاه میانسرا ، شبستان و صغه اثری از روزگار اسلام را معرفی می کند . مانند مسجدهای صدر اسلام طرحی بسیار ساده و بی پیرایه دارد . آرایه های گچبری مثل کاخ کسری در تیسفون است .

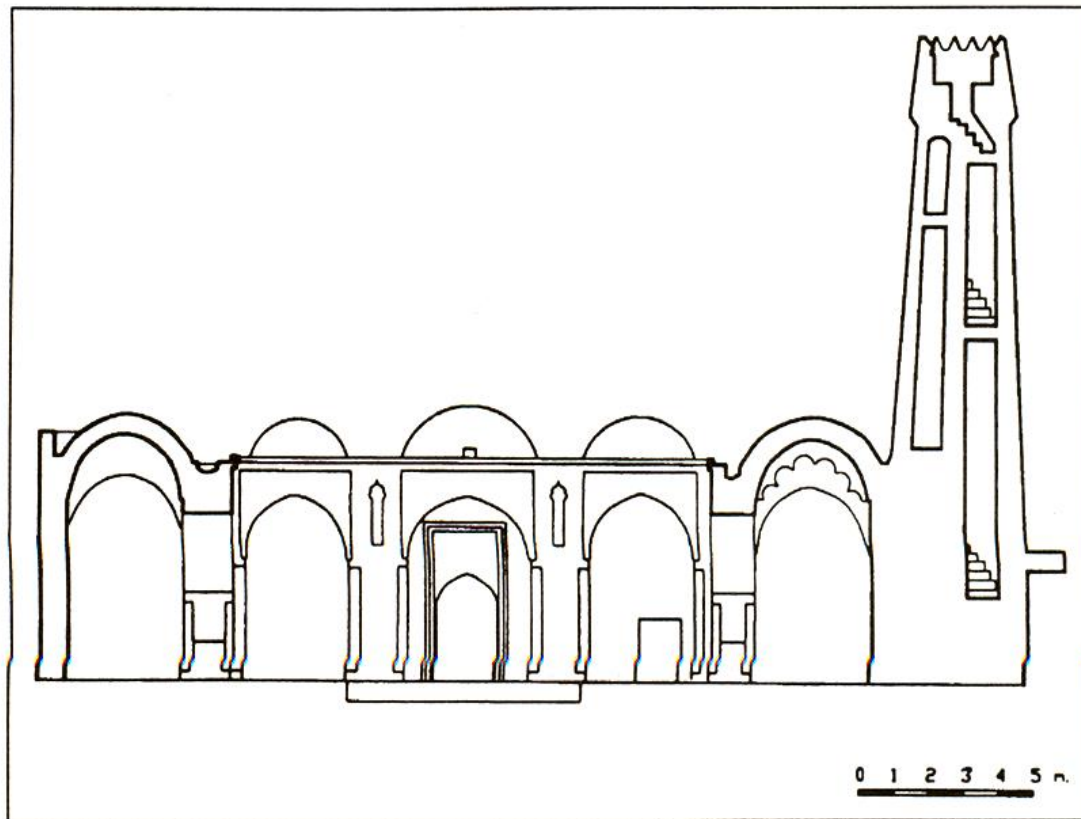
نقشه مسجد جامع فهرج بسیار ساده است، حتی ساده تر از تاربخانه دامغان. شبستانی با سه دهانه دارد که دهانه میانی بزرگتر از دو دهانه چپ و راست آن است، چفدهای همه آنها خاگی (بیضی) است، تاقها نیز آهنگ (ناوی یا کوره پوش) است.

میانسرای کوچک مسجد، از جنوب به سه دهانه شبستان و از شرق و غرب هر یک به دو دهانه رواق محدود می شود، پهلوی شمالی میانسرا، چهار صغه دارد که با درگاه هایی بهم راه داشته و اکنون بسته شده است.

در نگاه اول از آثار اسلامی به نظر می آید . بخصوص مناره آن که در سده ۴ و ۵ اضافه شده و خارج از آن است . نمای مسجد از سیمگل پوشیده شده است .

بطور کلی معماری این مسجد، بجز نقشه آن که چیز تازه ای است، معماری ساسانی است.

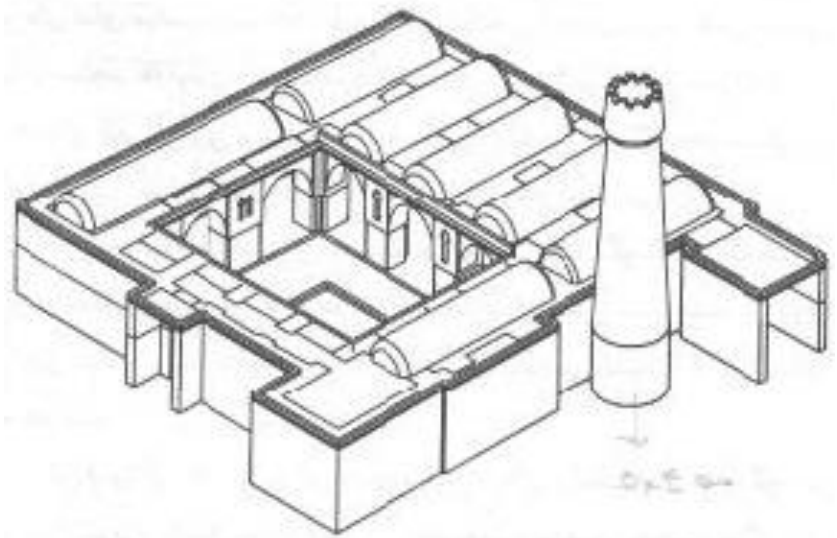
نگاره ۴-۴:

مسجد جامع فهرج،
(نقشه از مجله اثر).

- ۱- میانسرا
- ۲- شبستان اصلی
- ۳- ورودیها
- ۴- شبستان زمستانی
(افزوده بعدی)

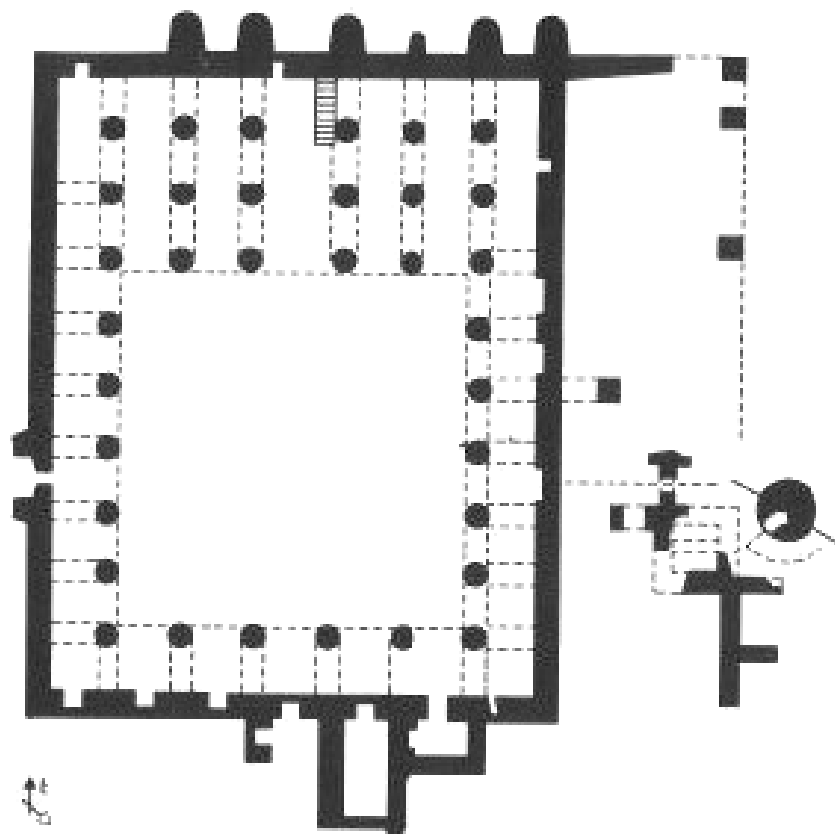
نگاره ۴-۵:

مسجد جامع فهرج، برش،
(از مجله اثر).

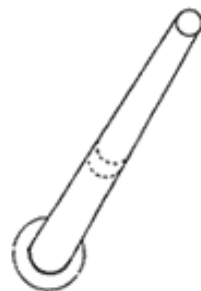
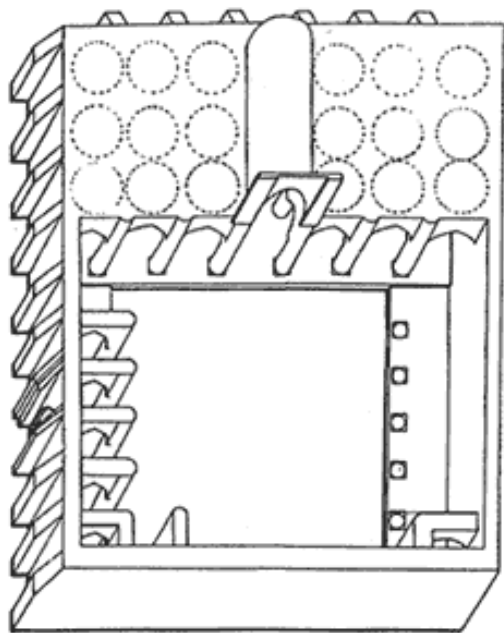
تاریخانه دامغان :

ساختمان ها در شیوه خراسانی است . که نقشه آن بر پایه همان شبستان یکی از کهن تری ستوندار است . نیارش آن مثل ساختمان های پارتی است فقط چفدهای مازه دار بیز به تیزه دار و جناغی تبدیل شده است .

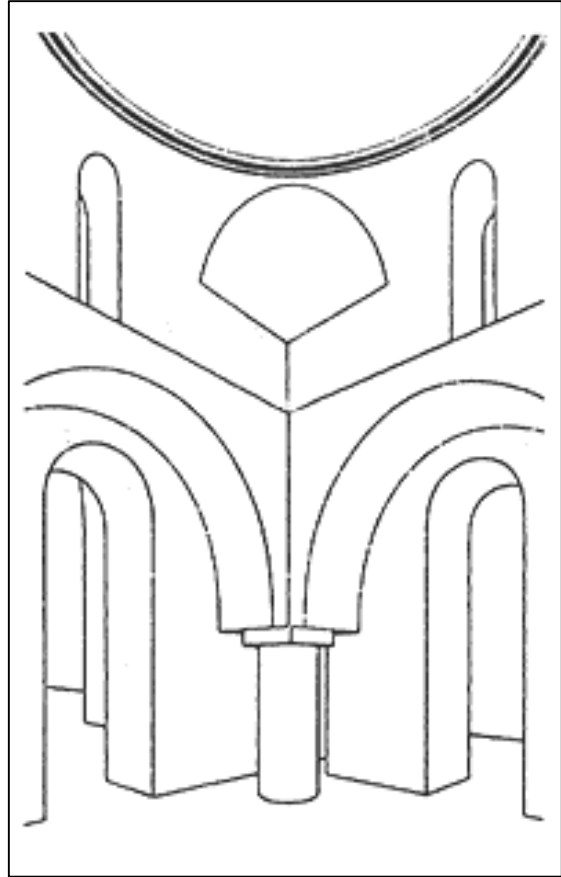
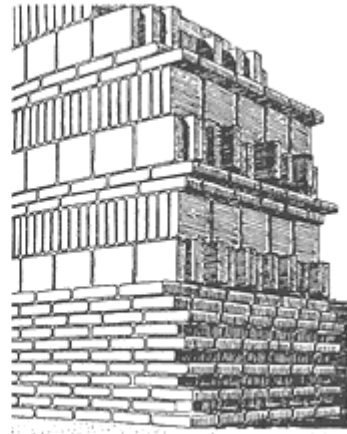
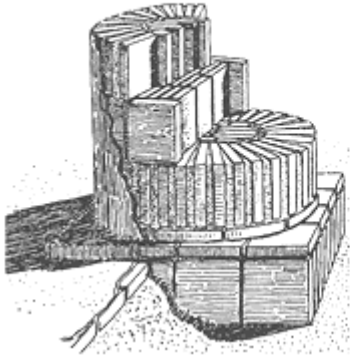

BY : M.TAFRESHI

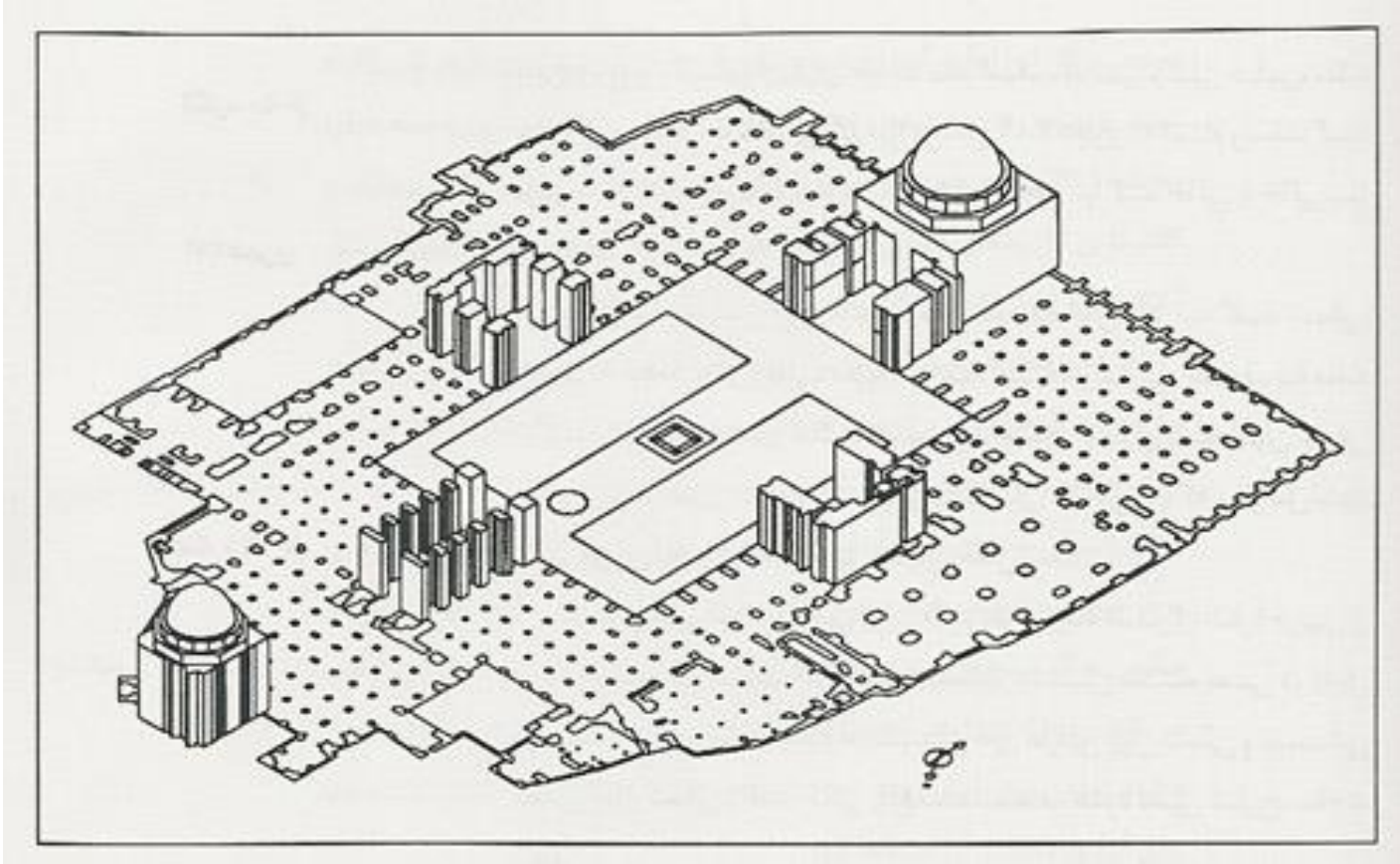
ALL RIGHTS RESERVED.

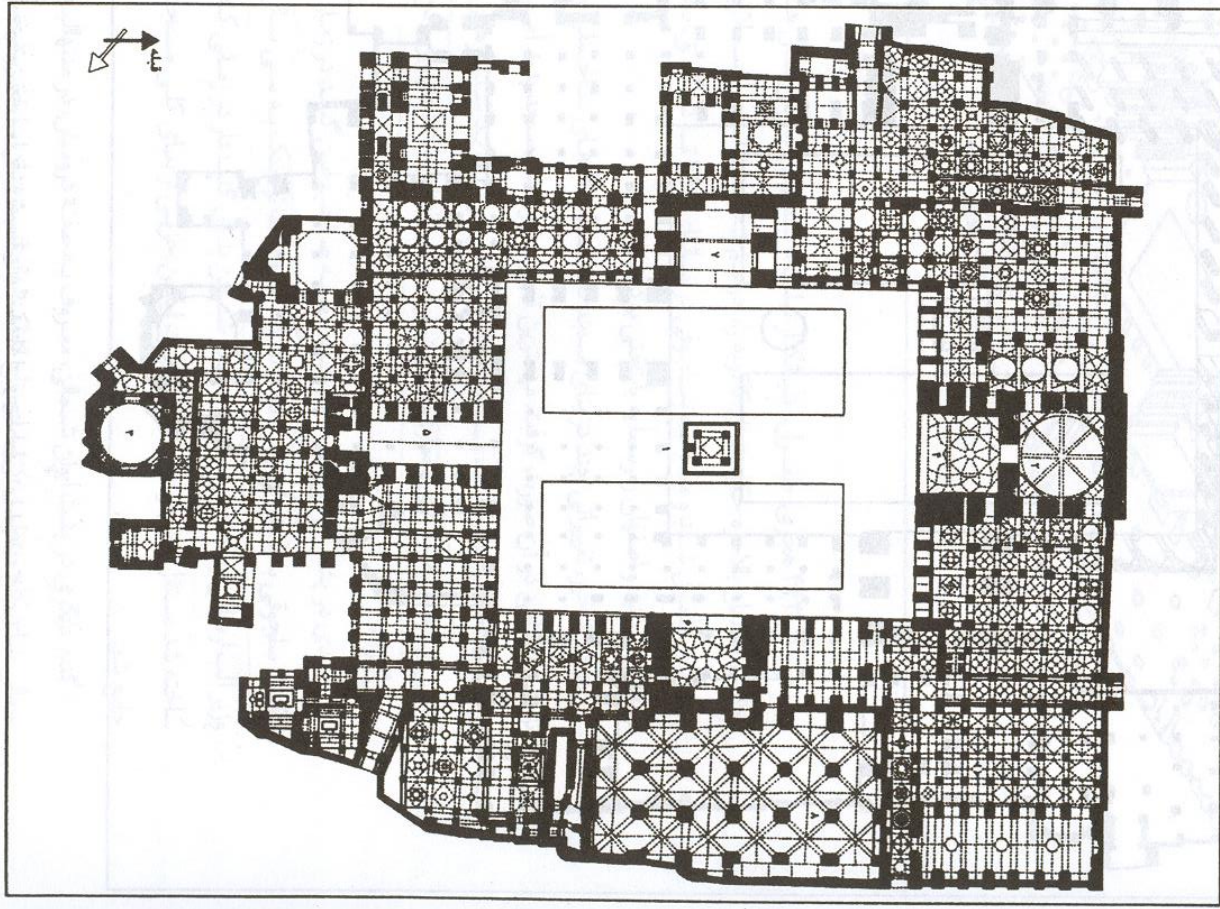

مسجد جامع اصفهان :

این مسجد گنجینه هنر ایران است . اثری که نشان دهنده ۱۳ قرن تحول فرهنگ اسلامی در ایران است . این ساختمان بر روی آثار قبل از اسلام بنا شده است . طرح اول شبستان ستوندار بوده که در سده چهارم شبستان شمالی شرقی و غربی اضافه شد که محفل درس بوده است . در سده پنجم و ششم تغییرات بنیادی در معماری مسجد ایجاد شد که بصورت چهار ایوانی درآمد میانسرا و ایوانها و دو گنبد زیبا فضای به هم پیوسته را از هم گسست . گنبد نظام الملک در ایوان جنوب و تاج الملک در ایوان شمال ساخته شد .

پس از این طرح چهار ایوانی یکی از ویژگی های بنیادی مسجد سازی در ایران شد . کهن ترین عنصر معماری که در بقایای مسجد یافت شده است، پایه ستونی است که مربوط به دوره ساسانی است.

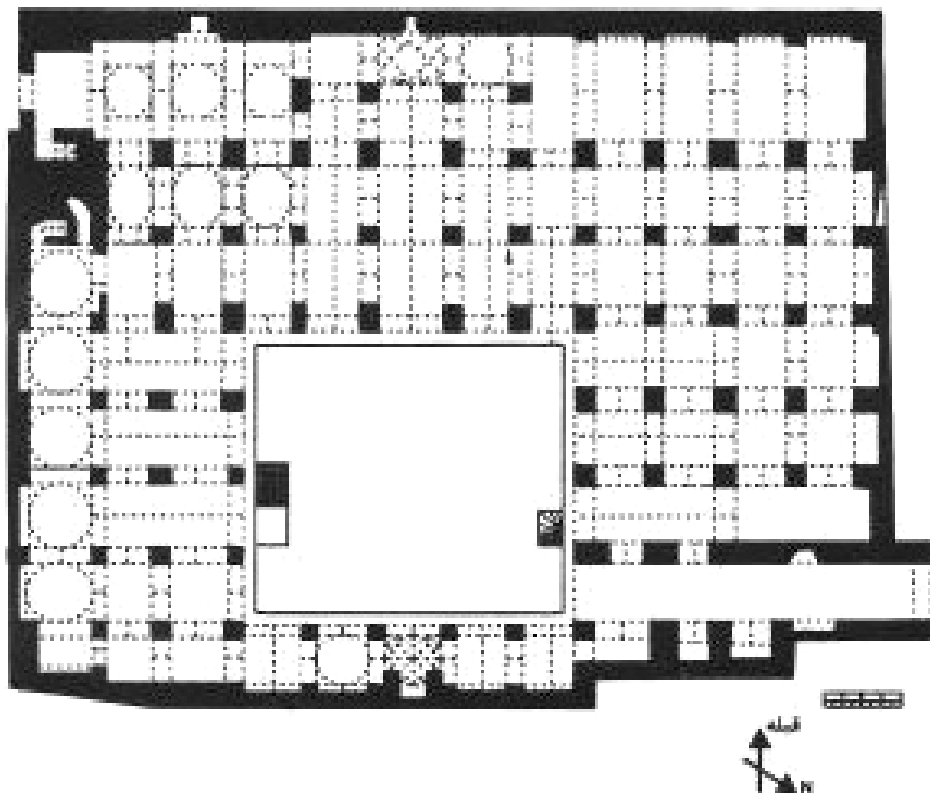

مسجد جامع نایین :

دارای شبستان ستوندار بوده است و بخشی از آن از مسجدهای بو مسلمی برگرفته شده است و بعدها در شیوه رازی دگرگون شده است .

در این مسجد برای اولین بار چفد مازه دار به تیزه دار تبدیل شده است . کمرپوش ها (اشکوب دوم در یک شبستان بلند) در شبستان جنوبی که بخش زنانه مسجد است، در سده هشتم به آن افزوده شده اند.

این مسجد سادگی شیوه خراسانی را ندارد .

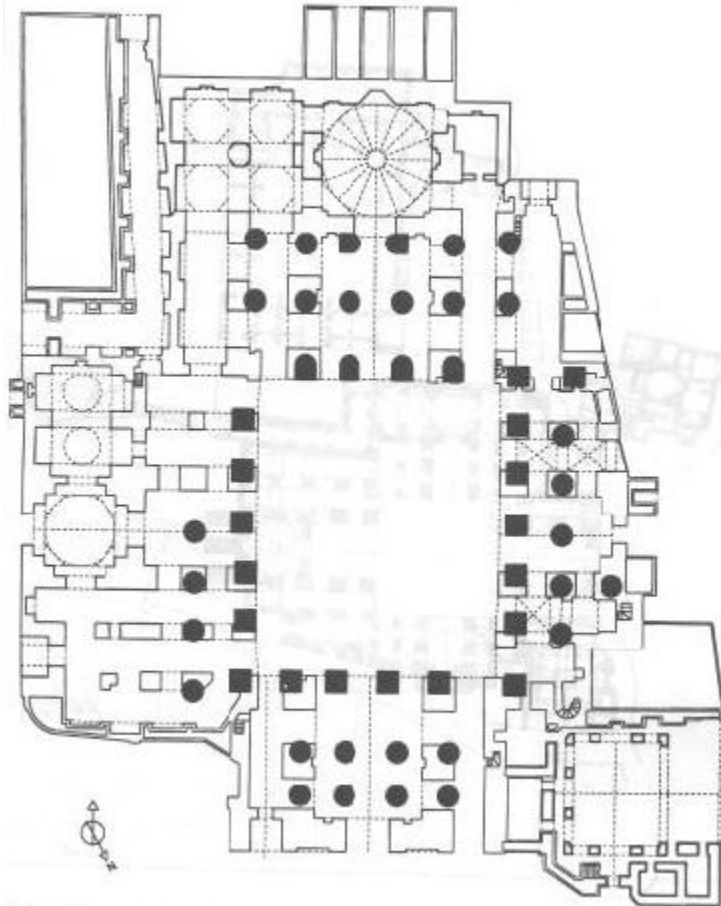

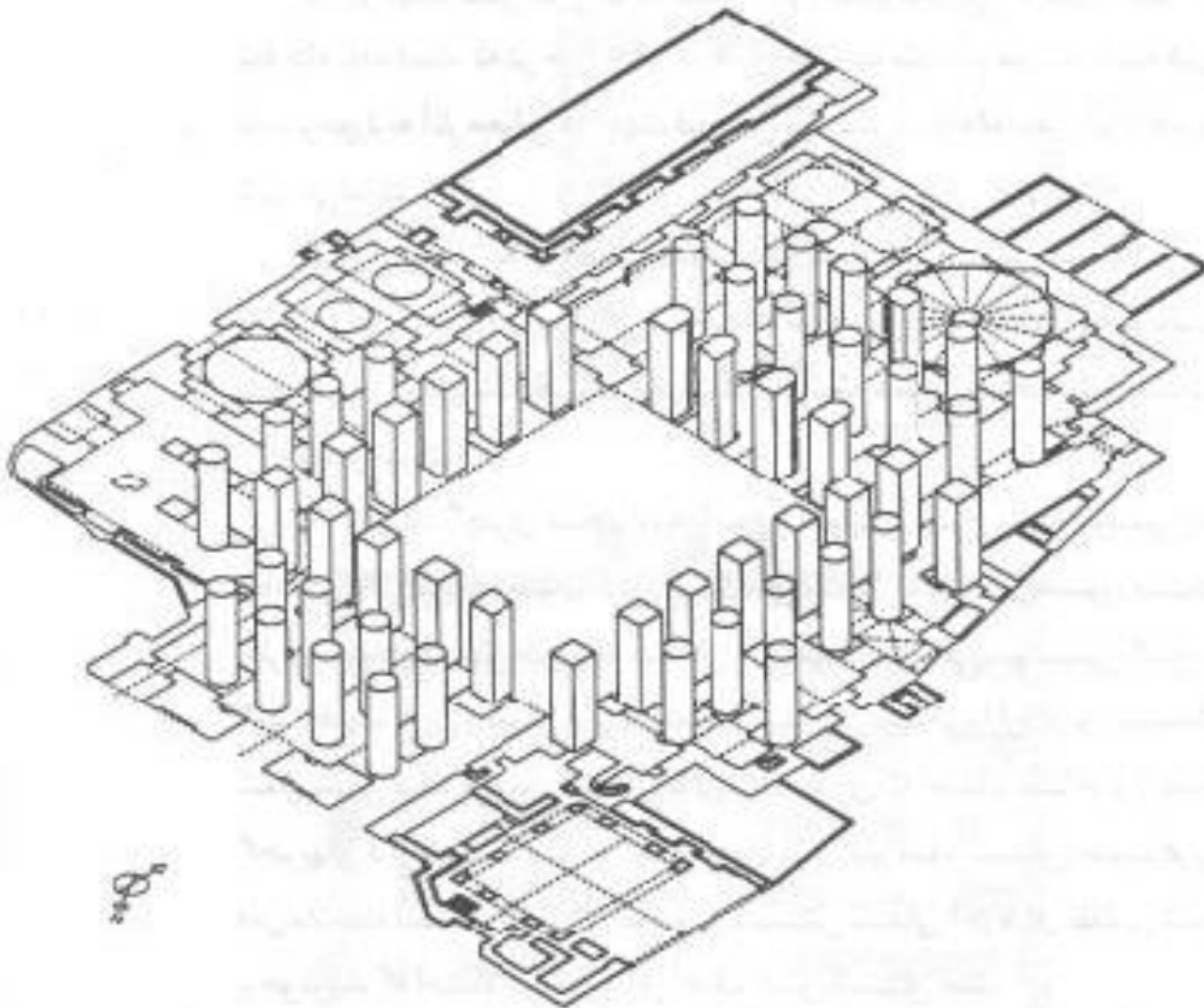

مسجد جامع اردستان :

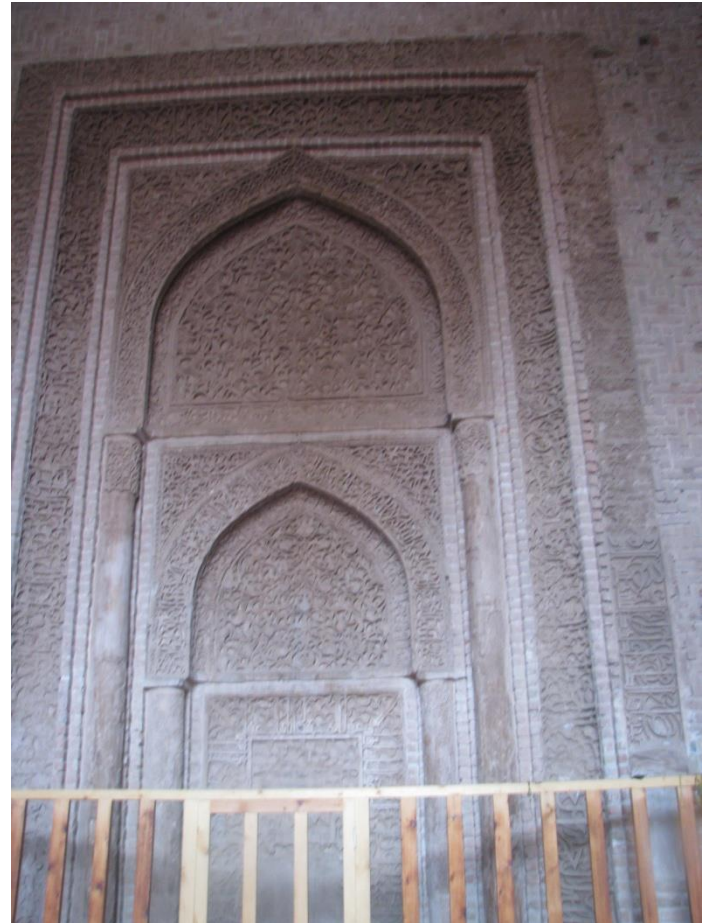
در شیوه خراسانی با شبستان
ستوندار بنیان نهاده شده است .

و بعد در شیوه رازی و اصفهانی
به چهار ایوانی تبدیل شده است .
مسجد کهن احتمالاً در سده دوم یا
نیمه چهارم روی ساختمانهایی شاید
ساسانی ساخته شده است.

مسجد جامع نیریز :

در شیوه خراسانی ساخته شده و بعدها به ساختمان آن افزوده شده است .

اصل مسجد تنها یک ایوان بوده است . به این تک ایوانها گیری می گفتند و در خراسان تعدادی از آنها وجود داشته اند.

اصل این ایوان شاید نیایشگاه یا آتشکده بوده است .

در دوران قاجار نقشه مسجد به طرحی با میانسرا تغییر یافته است .

